

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

איסור הפסד פירות שביעית

(נ"ב ב') רבי אילעאי קץ כפנייתא דשביעית (דקל טעון כפניות, והן תמרים קטנים שלא התבשלו. וקצץ הדקל לעצים, והפסיד בכך הכפניות, משום שלא יבשילו עוד).

(ומקשה) היכי עביד הכי, "לאכלה" אמר רחמנא, ולא להפסד!

וכי תימא הני מילי היכא דנחית לפירא (פרי שנגמר, אסור להפסידו), אבל היכא דלא נחית לפירא לא, והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב: הני מתחלי דערלה (שומר הגדל סביבות התמרים בקוטנן) אסירי, הואיל ונעשו שומר לפירי. ושומר לפירי אימת הוה? בכופרי (כשהן קטנות), וקא קרי להו פירי!

רב נחמן דאמר (שפרי שלא נגמר קרוי פרי) כרבי יוסי. דתנן: רבי יוסי אומר: סמדר (משנפל פרח הגפן, ונראית צורת הענבים) אסור (משום ערלה) מפני שהוא פירי. ופליגי רבנן עליה.

(נ"ג א') מתקיף לה רב שימי מנהרדעא: ומי פליגי רבנן עליה דרבי יוסי בשאר אילנות? והא תנן (שביעית ד,י): מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית? בית שמאי אומרים: כל האילנות משיוציאו. ובית הלל אומרים: החרובין משישרשרו (משייראו בהן כעין שרשרות של חרובין), והגפנים משיגרעו (שיגדלו קצת), והזיתים משיניצו, ושאר כל האילנות משיוציאו (תחילת העלים בימי ניסן). ואמר רב אסי: הוא בוסר, הוא גירוע... שיעורו כפול הלבן. ומאן שמעת ליה דאמר בוסר אין (רק בוסר נחשב פרי), סמדר לא, רבנן. וקתני, שאר כל האילנות משיוציאו.

אלא רבי אילעאי בדניסחני קץ (תמרים של דקל זכר שאינם מתבשלים בו עולמית, ולעולם הן קטנות. לכן לא הפסיד כלום).

שיטות הראשונים

קציצת אילני מאכל בשביעית: כתב הרמב"ם (שמיטה ויובל ה,יז), "מתר לקץ אילנות לעצים בשביעית¹ קדם שיהיה בהן פרי. אבל משיתחיל לעשות פרי - לא יקץ אותו, שהרי מפסיד האכל, ונאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" (ויקרא כה,ו), לא להפסד. ואם הוציא פרות והגיעו לעונת המעשרות - מתר לקץ אותו, שהרי הוציא פרותיו ובטל דין שביעית ממנו."

ממתי אסור לקוץ אילנות בשביעית: כתב הרמב"ם (שמיטה ויובל ה,יח), "ומאמתי אין קוצצין האילן בשביעית? החרובין - משישלשלו; והגפנים - משיגרעו; והזיתים - משיניצו; ושאר כל האילנות - משיוציאו בסר. ואין קוצצין את הכפניות בשביעית, מפני שהוא הפסד פרי. ואם אין דרך להעשות תמרים אלא שיצין - מתר לקץ אותן כפניות."

ושאר כל האילנות משיוציאו: רש"י פירש שיוציאו תחילת העלים בימי ניסן. הרמב"ם כתב, משיוציאו בוסר. והר"ש משאנץ כתב, משיוציא פרי.²

¹ ובאופן שאין בו משום בל תשחית, כגון שהוא מעולה בדמים לעצים יותר מלפירות, או שמזיק אילנות אחרים או שדות אחרים, שמוותר לקוצצו (רמב"ם הל' מלכים ו,ח), או כגון זית שאין עושה רובע הקב יתר על ההוצאה, ובדקל שאין עושה קב (הל' מלכים ו,ט). אבל בשביעית כל זה אסור משום הפסד פירות שביעית. דרך אמונה (ס"ק קכח).

² וכדברי ר"ש פירש רש"י בברכות (ל"ו ב', ד"ה משיוציאו, עיי"ש בגליון הש"ס לרעק"א). מקורות: רמב"ם (הל' שמיטה ויובל ה,יח,

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מכירת בהמה לגוי

(נ"ג א') **משנה:** מקום שנהגו למכור בהמה דקה (כגון כבשים ועזים) לנכרים, מוכרין. מקום שלא נהגו למכור (שהחמירו על עצמם שמא יבואו למכור גסה), אין מוכרין (דקה).

(4) ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה, (ואפילו) עגלים וסייחין (קטנים שאינם בני מלאכה), (בין) שלמין, (בין) ושבורין.

(2) רבי יהודה: מתיר בשבורה³.

(3) בן בתירא: מתיר בסוס⁴.

שיטות הראשונים

איסור מכירת בהמה גסה לגוי: כתב הרמב"ם, "אסור לישראל להשאיל או להשכיר בהמה גסה לגוי, שלא יעשה בה מלאכה בשבת, והרי הוא מצוה על שביתת בהמתו. ואסרו חכמים למכור בהמה גסה לגוי, שמא ישאיל או ישכיר... ואפלו שבורה אין מוכרין." וכתבו הראשונים דהאידינא נהגו היתר בכל מכירה. וכן פסק השו"ע⁵.

מכירת סוס לגוי: הרמב"ם פסק (הל' שבת כד) כבן בתירא, וכתב, "ומתיר למכור להן סוס, שאין הסוס אלא לרכיבת אדם, לא למשוך, והחי נושא את עצמו."

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות עבודה זרה, סימן קנא)

ד. מקום שנהגו שלא למכור בהמה דקה לגויים, אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרים להם, ולא לישראל החשוד למכור להם, בהמה גסה, אם לא על ידי סרסור, או שידע שקונה אותה לשחיטה. ועכשו נהגו התר בכל.

אכילת צלי בלילי פסחים

(נ"ג א') **משנה:** מקום שנהגו לאכול (בשר) צלי בלילי פסחים אוכלין. מקום שנהגו שלא לאכול (שנראה כאוכל קרבן פסח בחוץ) אין אוכלין.

אמר רב יהודה אמר רב: אסור לו לאדם שיאמר "בשר זה לפסח הוא" (ואפילו שחטה כבר), מפני שנראה כמקדיש בהמתו (לקרבן פסח), ואוכל קדשים בחוץ (מחוץ לירושלים).

¹ ועיי"ש דרך אמונה, ס"ק רמב.

² דלא משהי לה, ושחטו לה, הלכך לא חזי ליה ישראל גבי נכרי, ולא אתי למישריה מכירה אחרית. רש"י.

³ לפי שמלאכתו לרכיבה. ונסיוני ידידה ליכא למיגזר בהן, דאין בה אלא משום שבות דאין רוכבין על גבי בהמה גבי שבות תנן לה, במסכת ביצה (ל"ו ב'). רש"י.

⁴ יו"ד קנא, ד. מקורות: תוספות (ע"ז ט"ו א', ד"ה אימור). רא"ש (ע"ז א, טז). התרומה (הל' עבודה זרה, ס' קמ). רמב"ם (הל' שבת כג).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס;
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אמר רב פפא: דווקא בשר. אבל חיטי, לא (שאינם דומים לקדשים, וכשאומר "חיטים אלו לפסח"); דמינטר לפסחא קאמר (אצניעם לפסח לאוכלם).

(ומקשה) ובשר לא?! **מיתבי**: אמר רבי יוסי: תודוס איש רומי (ישראל חשוב שהיה ברומי) הנהיג את בני רומי (היהודים) לאכול גדיים מקולסין (צלויים ראשו על כרעיו ועל קרבו כצליית הפסח), בלילי פסחים. שלחו לו: אלמלא תודוס אתה (אדם חשוב) גזרנו עליך נידוי, שאתה קרוב להאכיל את ישראל קדשים בחוץ (שדומה לקרבן פסח בחוץ)!

(נ"ג ב') מקולס אין, שאין מקולס, לא (וקשה על רב שאמר בשר גרידא מיתחלף בפסח).

אמרי, מקולס, לא שנא אמר ("בשר זה לפסח"), לא שנא לא אמר (בכל מקרה אסור לאכול). שאינו מקולס, פירש ("בשר זה לפסח") אין (אסור משום שנראה כקורא שם), לא פירש, לא.

שיטות הראשונים

אסור לאדם לומר בשר זה לפסח הוא: כן פסקו רי"ף ורא"ש ושאר ראשונים. וכתבו **תוספות ורא"ש** הטעם, לפי שהשומע יחשוב שהקדישו מחיים. וכתב **הרא"ש**, לפי זה אפילו בשר שחוטא. ודווקא בשר גדי או טלה, הראויים לפסח. ורש"י פירש שיהיו סבורים שהקדישו לדמי פסח. וכתב **הרא"ש** שלדבריו אפילו בשר בהמה נמי אסור. והרוקח כתב דאפילו בשר עוף אסור. והשו"ע פסק **כרש"י**, ואסר כל בהמה, אבל הנימוק כתב **כתוספות**.

גדי מקולס: רש"י פירש, דגדי מקולס דאסור לאכול בזמן הזה, דוקא במקום שלא נהגו. ודעת **הרמב"ם**, רא"ש, ורבינו ירוחם, דאפילו במקום שנהגו לאכול צלי, גדי מקולס אסור. וכן פסק **השו"ע**.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות פסח, סימן תעו)

א. מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים, אוכלים. מקום שנהגו שלא לאכול, אין אוכלין גזרה שפא יאמרו: בשר פסח הוא. ובכל מקום אסור לאכול שם צלי כלו כפאחד בלילה זה, מפני שנהגה לאכול קדשים בחוץ; ואם היה מחתך או שחטר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מחבר, הרי זה מתר במקום שנהגו. הגה: ולא יאכל ולא ישתה הרבה יותר מדאי, שלא יאכל האפיקומן על אכילה גסה או ישתכר וישן מיד (מהרי"ל).

(או"ח, הלכות פסח, סימן תסט)

א. אסור לומר על שום בהמה, בין חיה בין שחוטא; בשר זה לפסח, לפי שנהגה שהקדישו מחיים לקרבן פסח, ונמצא

⁶ או"ח תסטא (על פי ביאור הגר"א). וראה מג"א (ס"ק ב). וכתב הגר"א שמהגמרא משמע **כרש"י**, שלא הוציא אלא חיטים, ולא חילק בין בהמה לבהמה. והמשנ"ב (ס"ק ב) כתב שמלשון המחבר משמע דוקא בהמה. וכנ"ל. ושיש פוסקים שמחמירים גם על עופות ודגים, שאפשר שהקדישו לדמיהן. ואף שהרבה מקילים בזה, טוב לזהר לכתחילה. מקורות: רי"ף (יז ב בדפיו). הרוקח (הלכות פסח סי' רסד). תוספות (ד"ה מפני). רא"ש (סי' ו). ראבי"ה (ח"ב, פסחים סי' תצח). רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה נתיב ה, ח"ד). רמב"ם (הל' חמץ ומצה תיא).

⁷ או"ח תעו. וכתב המשנ"ב (ס"ק א), ובאלו ארצות אין נוהגין לאכול צלי בשני הלילות, ואפילו צלי קדר (ללא מים ומשקה), אע"פ שאינו דומה לצליית הפסח (שהפסח שנצלה בקדירה פסול), מפני מראית העין. ואפילו אם בישלו מתחילה במים. ומיהו לצורך חולה קצת יש להקל בזה. ואם היה צלוי ואח"כ בשלו, מותר לכל. מקורות: רש"י (ע"ד א', ד"ה איזהו). רא"ש (סי' ו). רבינו ירוחם (נתיב ה, ח"ד). רמב"ם (הל' חמץ ומצה תיא).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אוכל קדשים בחוץ; אלא יאמר: בשר זה ליום טוב. הגה: וגדי מקלס פי שלם על ראשו ועל פרעיו ועל קרבו, אף על פי שלא פרש ואמר זה לפסח, אסור לעשותו (טור) כדלקמן ריש סימן תע"ו; אבל מתר לומר: חטים אלו לפסח.

הדלקת נר בליל יום הכיפורים

(נ"ג ב') **משנה:** מקום שנהגו להדליק את הנר (בבית) בלילי יום הכיפורים מדליקין. מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין. ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים, ועל גבי החולים.

תנא: בין (אותם) שאמרו להדליק, ובין שאמרו שלא להדליק, שניהם לדבר אחד נתכוונו (להפריש עצמו ממשכבי אשה⁸).

תני תנא קמי דרבי יוחנן: רבי שמעון בן אלעזר אומר: יום הכיפורים שחל להיות בשבת, אף במקום שאמרו שלא להדליק (נר בבית בליל יו"כ), מדליקין מפני כבוד השבת.

עני רבי יוחנן בתריה: וחכמים אוסרים (אף ביו"כ שחל להיות בשבת).

שיטות הראשונים

ברכה על הנר בערב יום הכיפורים: דעת הרא"ש דיש לברך על הנר, כמו בשבת. והטעם, משום שלום בית. **והמרדכי** כתב שאין לברך.⁹ **והשו"ע**¹⁰ במקום אחד כתב בשם יש מי שאומר, שלא יברך. ובמקום אחר כתב שיש מי שאומר שמברך. וכתב הרמ"א שכן המנהג.

הדלקת נר ביום הכיפורים שחל להיות בשבת: פסק הרמב"ם כדעת רבי שמעון בן אלעזר, שאף במקום שאמרו שלא להדליק, מדליקין מפני כבוד השבת. וכן פסק השו"ע^{11, 12}.

דיני הרחקה מאשתו ביום הכיפורים: מבואר בגמרא שכולם נתכוונו להרחיק מן התשמיש. וכתב האגודה בשם רבינו שמחה, מכאן ראה שירחיק אדם מאשתו ביום הכיפורים, שלא ליגע בה ובבגדיה, כאילו נדה¹³. וכן פסק השו"ע¹⁴.

⁸. האומרים להדליק, משום שאין משמשים מיטה לאור הנר. והאומרים שלא להדליק סוברים כשהנר דולק רואה את אשתו ומתאוה לה. רש"י.

⁹. משום דקתני מקום שנהגו להדליק מדליקין, אלמא ליכא מצוה. ואין לומר וצונו משום מנהג. ולא חשו לשלום בית אלא בשבת, משום כבוד שבת. וכן, הואיל ואינו בא לצורך אכילה (טעם אחרון כתב הב"י בשם ספר המצוות. ולא מצאתי מקורו).

¹⁰. או"ח תרי"ב, מקורות: רא"ש (יומא ח"ב). מרדכי (פסחים ס' תרט; שבת ס' רעג).

¹¹. או"ח תרי"א, מקורות: רמב"ם (הל' שביתת עשור ג').

¹². יש להעיר שהרמב"ם לא הביא הדין של הדלקת נר בבתי כנסיות וכו'.

¹³. שהרי החמירו להדליק או שלא להדליק, ובנידה לא החמירו.

¹⁴. או"ח תרט"א, מקורות: אגודה (פסחים נ"ג ב', אות נב; יומא, פרק שמיני, פ"ז ב').

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזרה ש"ת
כט שבת תשפ"א
מסכת: פסחים | פרק: ד | דף: נ"ג

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תרי)

- א. מקום שנוהגים להדליק נר בליל יום הכיפורים, מדליקין; מקום שנהגו שלא להדליק, אין מדליקין. ואם יש לו נר בבית, חייב להדליק בתוך ששוכב שם כדי שלא יבא לידי תשמיש עם אשתו, מאחר שרואה אותה אצל הנר שבביתו (מהרי"ל); ואם חל להיות בשבת, חייבין הכל להדליק. **הגה:** ומברכין להדליק נר של שבת ושל יום הכיפורים.
- ב. יש מי שאומר שמברך על הדלקת נר יום הכיפורים. **הגה:** וכן המנהג במדינות אלו.
- ג. בכל מקום מדליקין, בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי החולים.
- (או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תרטו)
- א. יום הכיפורים אסור בתשמיש המטה, ואסור לגע באשתו כאלו היא נדה; וכן אסור לישן עם אשתו במטה.
- (או"ח, הלכות שבת, סימן רסג)
- ה. כשידליק, יברך: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת... וביום הכיפורים בלא שבת, יש מי שאומר שלא יברך (וע"ל סימן תר"י).